

POWIAT
STALOWOWOLSKI

Zasady i tryb ponoszenia kosztów sądowych w sprawach cywilnych

Poradnik opracowany przez Fundację „Masz prawo” z siedzibą w Tarnobrzegu jako zadanie publiczne zlecone i sfinansowane ze środków otrzymanych od Powiatu Stalowowolskiego w ramach edukacji prawnej, o której mowa w ustawie z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz. U. 2015 poz. 1255 z późniejszymi zmianami), w związku z realizacją zadania prowadzenia punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w Powiecie Stalowowolskim w 2025 roku.

TARNOBRZEG

Zasady ogólne

Kwestie związane z zasadami i trybem pobierania kosztów w sprawach cywilnych reguluje ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2024 r. poz. 959). Powyższy akt prawny obejmuje w szczególności zasady:

- zwrotu kosztów sądowych,
- wysokości opłat w poszczególnych sprawach,
- zwalniania od ponoszenia kosztów,
- umarzania kosztów sądowych,
- rozkładania na raty kosztów sądowych
- odraczania terminu zapłaty należności sądowych

Definicja kosztów sądowych

Koszty sądowe to wszystkie wydatki związane z postępowaniem sądowym, które ponosi Skarb Państwa lub strony postępowania. Na koszty sądowe składają się wydatki i opłaty.

Do uiszczania kosztów sądowych obowiązana jest strona która wnosi do sądu pismo podlegające opłacie lub powodujące wydatki .Jest to najczęściej powód lub wnioskodawca (jeśli chodzi o pisma wszczynające postępowania, takie jak wniosek czy pozew) lub strony już toczącego się postępowania (jeśli chodzi o np. wydatki na zaliczki na opinie biegłych). Opłatę należy uiścić przy wnoszeniu do sądu pisma podlegającego opłacie.

Stroną w rozumieniu ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych jest każdy uczestnik postępowania sądowego, w tym także świadek, biegły i tłumacz.

I. OPLATY

Pisma podlegające opłacie

Opłacie podlegają w szczególności takie pisma jak:

- Pozew i pozew wzajemny
- Pismo zawierające oświadczenie o rozszerzeniu powództwa lub jego zmianie w sposób powodujący wzrost wartości przedmiotu sporu
- Apelacja i zażalenie
- Skarga kasacyjna i skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia
- Sprzeciw od wyroku zaocznego

- Zarzuty od nakazu zapłaty
- Interwencja główna i uboczna
- Wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego
- Wniosek o ogłoszenie upadłości
- Wniosek o wpis i wykreślenie w księdze wieczystej
- Wniosek o wpis w Krajowego Rejestru Sądowego
- Skarga o wznowienie postępowania
- Skarga na orzeczenie referendarza sądowego skarga na czynności komornika.

Wskazać należy że przez pojęcie pismo wnoszone do sądu rozumieć należy również składany ustnie do protokołu pozew, wniosek wszczynający innego rodzaju postępowanie lub inny wniosek jeżeli podlega opłacie.

Jakie wyróżniamy rodzaje opłat sądowych

Opłaty stałe- pobiera się je w sprawach o prawa niemajątkowe oraz we wskazanych w ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, niektórych sprawach o prawa majątkowe, w wysokości jednakowej, niezależnie od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia. Opłata stała nie może być niższa niż 30 zł i wyższa niż 10 000 zł.

W sprawach o prawa majątkowe (np. o zapłatę) pobiera się od pisma opłatę stałą ustaloną według wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia wynoszącej:

- 1) do 500 złotych – w kwocie 30 złotych;
- 2) ponad 500 złotych do 1500 złotych – w kwocie 100 złotych;
- 3) ponad 1500 złotych do 4000 złotych – w kwocie 200 złotych;
- 4) ponad 4000 złotych do 7500 złotych – w kwocie 400 złotych;
- 5) ponad 7500 złotych do 10 000 złotych – w kwocie 500 złotych;
- 6) ponad 10 000 złotych do 15 000 złotych – w kwocie 750 złotych;
- 7) ponad 15 000 złotych do 20 000 złotych – w kwocie 1000 złotych

Opłaty stosunkowe - W sprawach o prawa majątkowe przy wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia ponad 20 000 złotych pobiera się od pisma opłatę stosunkową wynoszącą 5 % tej wartości, nie więcej jednak niż 200 000 złotych.

Wskazać należy że w sprawach o roszczenia wynikające z czynności bankowych od strony będącej konsumentem lub osobą fizyczną prowadzącą gospodarstwo

rodzinne przy wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia wynoszącej ponad 20 000 złotych pobiera się opłatę stałą w kwocie **1000 złotych**.

Opłatę podstawową pobiera się w sprawach, w których przepisy nie przewidują opłaty stałej, stosunkowej lub tymczasowej. Opłata podstawowa wynosi 30 złotych i stanowi minimalną opłatę, którą strona jest obowiązana uiścić od pisma podlegającego opłacie, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Opłata tymczasowa- Od pisma wniesionego w sprawie o prawa majątkowe, w której wartości przedmiotu sprawy nie da się ustalić w chwili jej wszczęcia, przewodniczący określa opłatę tymczasową.. Opłatę tymczasową określa się w granicach od 30 złotych do 2000 złotych. W orzeczeniu kończącym postępowanie w pierwszej instancji (wyroku, postanowieniu) sąd określa wysokość opłaty ostatecznej, która jest bądź opłatą stosunkową, obliczoną od wartości przedmiotu sporu ustalonej w toku postępowania, bądź opłatą określoną przez sąd, jeżeli wartości tej nie udało się ustalić. W tym wypadku opłatę ostateczną sąd określa w kwocie nie wyższej niż 5000 złotych, mając na względzie społeczną doniosłość rozstrzygnięcia i stopień zawichości sprawy. Jeżeli opłata ostateczna jest wyższa od opłaty tymczasowej, sąd orzeka o obowiązku uiszczenia różnicy, stosując odpowiednio zasady obowiązujące przy zwrocie kosztów procesu.

Kiedy nie pobiera się całej opłaty

Całą opłatę pobiera się od pozwu i pozwu wzajemnego oraz wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego lub samodzielnej jego części.

Połowę opłaty pobiera się od sprzeciwu od wyroku zaocznego i od wniosku o uchylenie europejskiego nakazu zapłaty

Czwartą część opłaty pobiera się od pozwu w postępowaniu nakazowym oraz w elektronicznym postępowaniu upominawczym, za wyjątkiem sytuacji gdy w terminie trzech miesięcy od dnia wydania postanowienia o umorzeniu elektronicznego postępowania upominawczego powód wniesie pozew przeciwko pozwanemu o to samo roszczenie w postępowaniu innym niż elektroniczne postępowanie upominawcze, wówczas uiszczoną opłatę od pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym zalicza się na poczet opłaty od nowo wniesionego pozwu

Piątą część opłaty pobiera się od interwencji ubocznej, zażalenia, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej, wniosku o zawezwanie do próby ugodowej w sprawach o prawa niemajątkowe, nie mniej jednak niż 100 złotych.

Trzy czwarte części opłaty pobiera się od pozwanego w razie wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym, jednakże w przypadku gdy nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym został wydany przeciwko konsumentowi, od pozwanego konsumenta pobiera się opłatę nie większą niż 750 złotych. Wszystkie wskazane wyżej opłaty nie mogą wynosić mniej niż 30 zł. Należy również pamiętać że wszystkie opłaty zaokrągla się w górę do pełnego złotego.

Opłaty stałe występujące w sprawach cywilnych

Z uwagi na objętość poradnika podane zostaną wysokości opłat pobieranych w najczęściej występujących w punkcie Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego sprawach. Szczegółowe informacje dotyczące wysokości opłat znajdują się w Ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

- wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego; apelacja, zażalenie, skarga kasacyjna, skarga o wznowienie postępowania, skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w sprawie, w której postępowanie nieprocesowe zostało wszczęte z urzędu- opłata 100 zł
- wniosek o zawiązanie do próby ugodowej w sprawach o prawa majątkowe, gdy wartość przedmiotu sporu nie przekracza 20 000 złotych- opłata 120 zł (gdy wartość przedmiotu sporu przekracza 20 000 zł - opłata 300 zł.
- skarga na czynności komornika – opłata 50 zł
- skarga na orzeczenie referendarza- opłata w wysokości opłaty od wniosku o wydanie tego orzeczenia, nie więcej jednak niż 100 zł.
- doręczenie wyroku albo postanowienia co do istoty sprawy z uzasadnieniem zgłoszonego w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia albo doręczenia tego orzeczenia – opłata 100 zł (doręczenie postanowienia, innego niż wskazane powyżej, lub zarządzenia z uzasadnieniem zgłoszonego w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia albo doręczenia tego orzeczenia albo zarządzenia- opłata 30 zł)

W sprawach z zakresu prawa rodzinnego i cywilnego (procesowych)

- rozwód, separację, ochronę dóbr osobistych- 600 zł
- zaprzeczenie ojcostwa lub macierzyństwa, unieważnienie uznania dziecka, ustanowienie przez sąd rozdzielności majątkowej, naruszenie posiadania, opróżnienie lokalu mieszkalnego lub lokalu o innym przeznaczeniu, ustalenie wstąpienia w stosunek najmu- 200 zł

Sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych

- od pracodawcy pobiera się opłatę podstawową (30 zł) wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Jednakże w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50 000 złotych, od wartości przedmiotu sporu ponad tę kwotę, od pracownika i pracodawcy pobiera się opłatę od apelacji, jak w sprawach o prawa majątkowe a więc opłatę stałą określoną w tzw: „widełkach”. (patrz str.3)
- w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i w sprawach odwołań rozpoznawanych przez sąd pracy i ubezpieczeń społecznych pobiera się opłatę podstawową wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Zasada ta nie dotyczy strony wnoszącej odwołanie do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych.

Sprawy z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego (nieprocesowych)

- zezwozenie na zawarcie związku małżeńskiego, zmianę wyroku orzekającego rozwód lub separację w części dotyczącej władzy rodzicielskiej, separację na zgodne żądanie małżonków, zniesienie separacji- 100 zł
- podział majątku wspólnego po ustaniu małżeńskiej wspólności majątkowej -opłata stałą w kwocie 1000 zł. (jeżeli wniosek zawiera zgodny projekt podziału tego majątku, pobiera się opłatę stałą w kwocie 300 zł..

Sprawy z zakresu prawa rzeczowego (nieprocesowe)

- ustanowienie drogi koniecznej, rozgraniczenie nieruchomości, stwierdzenie nabycia służebności gruntowej przez zasiedzenie -opłata stała 200 zł
- ustalenie sposobu korzystania z rzeczy wspólnej, ustanowienie zarządcy rzeczy wspólnej lub przedmiotu użytkowania, rozstrzygnięcie co do dokonania czynności dotyczącej rzeczy wspólnej. -opłata 100 zł.
- stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie- opłata 2000 zł
- zniesienie współwłasności- 1000 zł (jeżeli wniosek zawiera zgodny projekt zniesienia współwłasności, pobiera się opłatę stałą w kwocie 300 złotych).

Sprawy z zakresu ksiąg wieczystych

- wpis w księdze wieczystej własności, użytkowania wieczystego lub ograniczonego prawa rzeczowego -opłata 200 zł. (jeżeli wniosek dotyczy wpisu udziału w prawie, pobiera się część opłaty stałej proporcjonalną do wysokości udziału, nie mniej jednak niż 100 złotych. Od wniosku o wpis w księdze wieczystej własności, użytkowania wieczystego lub spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu na podstawie

dziedziczenia, zapisu lub działu spadku albo zniesienia współwłasności pobiera się jedną opłatę stałą w wysokości 150 złotych niezależnie od liczby udziałów w tych prawach.

-wpis własności, użytkowania wieczystego, spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu nabytego w wyniku podziału majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, własności nieruchomości rolnej o powierzchni do 5 ha, praw osobistych i roszczeń, zmiany treści ograniczonych praw rzeczowych -opłata 150 zł.

-założenie księgi wieczystej, wpis ostrzeżenia o niezgodności stanu prawnego ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym- opłata 100 zł

Sprawy z zakresu prawa spadkowego

- stwierdzenie nabycia spadku, zabezpieczenie spadku; sporządzenie spisu, odebranie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku.- opłata 100 zł.(jeżeli wnioski, są umieszczone w jednym piśmie lub we wniosku o dział spadku, opłatę pobiera się od każdego z nich odrębnie.

-od apelacji, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku- opłata 100 zł .

- dział spadku- opłata 500 zł (jeżeli zawiera on zgodny projekt działu spadku, pobiera się opłatę 300zł)

- dział spadku połączony ze zniesieniem współwłasności – opłata 1000 zł (jeżeli zawiera on zgodny projekt działu spadku i zniesienia współwłasności, opłata 600 zł)

Opłaty w postępowaniu zabezpieczającym

-udzielenie, zmianę lub uchylenie zabezpieczenia roszczenia- 100 zł

-udzielenie zabezpieczenia roszczenia pieniężnego złożonego przed wniesieniem pisma wszczynającego postępowanie pobiera się czwartą część opłaty należnej od pozwu o to roszczenie.

Opłaty w postępowaniu egzekucyjnym

-nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, innemu niż orzeczenie sądu, ugoda sądowa, nakaz zapłaty albo ugoda zawarta przed mediatorem w wyniku prowadzenia mediacji na podstawie postanowienia sądu kierującego strony do mediacji; nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika; nadanie klauzuli wykonalności przeciwko lub na rzecz osoby innej niż wskazana w tytule egzekucyjnym, na którą przeszły uprawnienie lub obowiązek po powstaniu tytułu lub w toku sprawy przed wydaniem – opłata 50 zł

-zarzuty przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej z egzekucji; zażalenie oraz skarga na orzeczenie referendarza sądowego w przedmiocie klauzuli wykonalności- opłata 50 zł (zażalenie oraz skarga na orzeczenie referendarza sądowego w innej sprawie -opłata 150 zł)

Opłaty w postępowaniu upadłościowym

- wniosek o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej- opłata 30 zł

Opłaty kancelaryjne

- wniosek o wydanie na podstawie akt: poświadczonego odpisu, wypisu lub wyciągu; odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem prawomocności; odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem wykonalności; zaświadczenia – opłata 20 zł za każde rozpoczęte 10 stron wydane dokumentu. (nie pobiera się opłaty od pierwszego wniosku o wydanie na podstawie akt odpisu orzeczenia kończącego postępowanie z klauzulą wykonalności, złożonego przez stronę, która wszczęła postępowanie)
- wniosek o wydanie na podstawie akt zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia – opłata 20 zł za każdy wydany informatyczny nośnik danych
- wniosek o wydanie kopii dokumentu, znajdującego się w aktach sprawy- 20 zł za każde rozpoczęte 20 stron wydanej kopii.

Zwrot opłaty

W postępowaniu sądowym istnieją przypadki kiedy Sąd pomimo pobrania opłaty zwraca ją osobie wnoszącej, w całości lub w części. Sąd z urzędu zwraca stronie:

całą uiszczoną opłatę od:

- pisma zwróconego wskutek braków formalnych,
- pisma odrzuconego lub cofniętego, jeżeli odrzucenie lub cofnięcie nastąpiło przed wysłaniem odpisu pisma innym stronom, a w braku takich stron – przed wysłaniem zawiadomienia o terminie posiedzenia,
- zażalenia na postanowienie w przedmiocie ukarania grzywną albo aresztem, zamiany grzywny na areszt albo w przedmiocie przymusowego sprowadzenia, jeżeli zażalenie zostało uwzględnione w całości
- zażalenia na postanowienie o przyznaniu wynagrodzenia biegłemu lub tłumaczowi, jeżeli zażalenie zostało uwzględnione w całości,

- apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej w razie uwzględnienia środka zaskarżenia z powodu oczywistego naruszenia prawa i stwierdzenia tego naruszenia przez sąd odwoławczy lub Sąd Najwyższy,
- skargi na orzeczenie referendarza sądowego, jeżeli została uwzględniona w sprawie, w której postępowanie wszczęto z urzędu, a w pozostałych sprawach tylko w razie uwzględnienia skargi z powodu oczywistego naruszenia prawa i stwierdzenia tego naruszenia przez sąd,
- skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w razie jej uwzględnienia
- pisma wszczynające postępowanie w pierwszej instancji oraz zarzutów od nakazu zapłaty, jeżeli postępowanie zakończyło się zawarciem ugody przed rozpoczęciem rozprawy przed sądem pierwszej instancji;
- pozwu o rozwód lub separację albo wniosku o separację w razie cofnięcia pozwu lub wniosku na skutek pojednania się stron w pierwszej instancji

trzy czwarte uiszczonej opłaty od:

- pisma wszczynające postępowanie w pierwszej instancji oraz zarzutów od nakazu zapłaty, jeżeli w toku postępowania sądowego zawarto ugodę przed mediatorem po rozpoczęciu rozprawy,
- pozwu w razie umorzenia postępowania na zgodny wniosek stron przed sądem pierwszej instancji, w następstwie zawarcia przez strony zapisu na sąd polubowny,
- skargi kasacyjnej lub skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nieprzyjętej do rozpoznania przez Sąd Najwyższy;
- wniosku o zawezwanie do próby ugodowej, jeżeli w postępowaniu z tego wniosku zawarto ugodę, chyba że sąd uznał ugodę za niedopuszczalną;

połowę uiszczonej opłaty od:

- pisma cofniętego przed rozpoczęciem posiedzenia, na które sprawa została skierowana,
- pozwu o rozwód lub separację w razie orzeczenia rozvodu lub separacji na zgodny wniosek stron bez orzekania o winie – po uprawomocnieniu się wyroku (za wyjątkiem sytuacji gdy zostały zasądzone w wyroku alimenty na rzecz małżonka)
- pisma wszczynające postępowanie w pierwszej instancji oraz zarzutów od nakazu zapłaty, jeżeli postępowanie w pierwszej instancji zakończyło się zawarciem ugody sądowej po rozpoczęciu rozprawy,

- pisma wszczynającego postępowanie w drugiej instancji, w której sprawa zakończyła się zawarciem ugody sądowej
- apelacji wyroku rozwodowego lub separacji w razie cofnięcia pozwu lub wniosku na skutek pojednania się stron przed zakończeniem postępowania apelacyjnego,

Wskazać należy że jeżeli Sąd pobierze wyższą opłatę niż należna wówczas z urzędu zwraca on stronie różnicę między opłatą pobraną a opłatą należną. Wyjątkiem jest sytuacja gdy różnica jest niższa niż koszt jej zwrotu.. Zwrotów, dokonuje sąd, przed którym sprawa toczyła się w pierwszej instancji, a sąd drugiej instancji – jeżeli opłatę pobrał. Roszczenie strony o zwrot opłaty sądowej przedawnia się z upływem trzech lat, licząc od dnia powstania tego roszczenia.

II. WYDATKI

Jak już wskazano na wstępie koszty sądowe obok opłat obejmują również wydatki. Jeżeli w trakcie trwania postępowania sądowego zachodzi konieczność podjęcia przez sąd z urzędu działań i dokonania czynności połączonych z wydatkami to wówczas tymczasowo koszty te pokrywa Skarb Państwa . O kwestiach zwrotu poniesionych przez Skarb Państwa tymczasowo wydatków orzeka sąd w orzeczeniu kończącym postępowanie. W przypadku wydatków podobnie jak i opłat Sąd ma obowiązek zwrócić stronie wszelkie należności z tytułu wydatków stanowiące różnicę pomiędzy kosztami pobranymi od strony a kosztami należnymi.

Wydatki obejmują w szczególności

- koszty podróży strony zwolnionej od kosztów sądowych związane z nakazaniem przez Sąd jej osobistym stawiennictwem
- zwrot kosztów podróży i noclegu oraz utraconych zarobków lub dochodów świadków
- wynagrodzenie i zwrot kosztów poniesionych przez biegłych, tłumaczy, oraz kuratorów
- zryczałtowane koszty przeprowadzenia dowodu z opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów
- koszty przeprowadzenia innych dowodów
- koszty ogłoszeń
- koszty osadzenia i pobytu w areszcie
 - ryczałty należne kuratorom sądowym za przeprowadzenie wywiadu środowiskowego
 - koszty wystawienia zaświadczenia przez lekarza sądowego

-koszty mediacji prowadzonej na skutek skierowania przez sąd.

Co ważne strony postępowania sądowego nie ponoszą wydatków związanych z doręczaniem pism sądowych. Jedynym odstępstwem od tej reguły jest doręczenie za pośrednictwem komornika oraz dodatkowe koszty doręczenia za granicę w tym kosztów tłumaczenia.

Świadkowi przysługuje zwrot kosztów podróży – z miejsca jego zamieszkania do miejsca wykonywania czynności sądowej na wezwanie sądu – w wysokości rzeczywiście poniesionych, racjonalnych i celowych kosztów przejazdu własnym samochodem lub innym odpowiednim środkiem transportu. Wysokość kosztów, świadek powinien należycie wykazać. Świadkowi przysługuje również zwrot zarobku lub dochodu utraconego z powodu stawiennictwa na wezwanie sądu. W przypadku świadka pozostającego w stosunku pracy przeciętny dzienny utracony zarobek oblicza się według zasad obowiązujących przy ustalaniu należnego pracownikowi ekwiwalentu pieniężnego za urlop. Utratę zarobku lub dochodu, oraz ich wysokość świadek również powinien należycie wykazać. Zwrócić należy uwagę że prawo do żądania należności z tytułu podróży do sądu czy utraconego zarobku służy osobie wezwanej w charakterze świadka, jeżeli się stawiła, choćby nie została przesłuchana. Świadkowi, który zgłosił się bez wezwania sądu, należności mogą być przyznane tylko w wypadku, jeżeli został przesłuchany przez sąd.

Jeśli chodzi o innych uczestników postępowania sądowego to w przypadku gdy obowiązujące przepisy przewidują przyznanie stronie należności w związku z jej udziałem w postępowaniu sądowym, należności te przyznaje się stronie w wysokości przewidzianej dla świadków. Kuratorowi ustanowionemu dla strony w danej sprawie przysługuje wynagrodzenie oraz zwrot poniesionych przez niego wydatków niezbędnych do dokonania czynności. Wniosek o przyznanie należności, składa się ustnie do protokołu lub na piśmie, w terminie 3 dni od dnia zakończenia czynności z udziałem osoby uprawnionej do tych należności. Roszczenie o zwrot należności, przedawnia się z upływem lat trzech, licząc od dnia powstania tego roszczenia.

III. ZWOLNIENIE OD KOSZTÓW SĄDOWYCH

Jak już wskazano powyżej zasadą jest że postępowanie sądowe jest odpłatne. Istnieją jednak wypadki kiedy strona wnosząca pismo nie ma obowiązku uiszczania opłat. Zwolnienia te możemy podzielić się na przedmiotowe (pisma w niektórych

rodzajach spraw nie podlegają opłacie) i podmiotowe (określone osoby nie muszą wносить opłat).

Jeżeli chodzi o kategorię zwolnień przedmiotowych, to zgodnie z ustawą o kosztach sądowych w sprawach cywilnych nie pobiera się opłat od wniosku:

- o udzielenie zabezpieczenia, zgłoszonego w piśmie rozpoczynającym postępowanie;
- o przyjęcie oświadczenia o uznaniu dziecka, o nadanie dziecku nazwiska, o przysposobienie dziecka, o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką oraz o umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka;
- o przesłuchanie świadka testamentu ustnego, o otwarcie i ogłoszenie testamentu oraz o zwolnienie z obowiązków wykonawcy testamentu;
- będącego podstawą wszczęcia przez sąd postępowania z urzędu, a także od pism składanych sądowi opiekuńczemu w wykonaniu obowiązku wynikającego z ustawy albo nałożonego przez ten sąd;
- o odtworzenie zaginionych lub zniszczonych akt;
- o wpis w księdze wieczystej prawa własności uzyskanego na podstawie przekształcenia, o którym mowa w art. 1 ust. 1a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości (Dz. U. z 2019 r. poz. 1314 oraz z 2023 r. poz. 1463);
- naczelnika urzędu skarbowego o wpis w księdze wieczystej hipoteki przymusowej na zabezpieczenie należności państw członkowskich lub państw trzecich w rozumieniu art. 1a pkt 8c i 8d ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. z 2023 r. poz. 2505 i 2760);
- o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego organizacji pozarządowych oraz kościołów i związków wyznaniowych ubiegających się o status organizacji pożytku publicznego;
- wynikającego ze zmian w podziale terytorialnym państwa, o wpis w księdze wieczystej prawa własności i prawa użytkowania wieczystego na rzecz jednostek samorządu terytorialnego;
- o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem w wyniku prowadzenia mediacji na podstawie umowy o mediację;
- komornika o wykreślenie w księdze wieczystej wpisu o wszczęciu egzekucji.
- pozwu o odszkodowanie, o którym mowa w art. 6 ustawy z dnia 22 listopada 2002 r. o wyrównywaniu strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela (Dz. U. poz. 1955).

- pozwu o ochronę dóbr osobistych, gdy sprawa dotyczy patriotycznych tradycji zmagania Narodu Polskiego z okupantami, nazizmem komunizmem, wniesionego przez kombatan-ta w rozumieniu art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatan-tach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powo-jennego (Dz. U. z 2022 r. poz. 2039) lub jego zstępnego, a także osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niebędącą osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, których statutowym celem jest ochrona patriotycznych tradycji zmagania Na-rodu Polskiego z okupantami, nazizmem i komunizmem.
- od pozwu o roszczenie majątkowe z tytułu zbrodni ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości, zbrodni wojennej lub zbrodni agresji. 1d. Nie pobiera się opłat od pozwu o ochronę dobrego imienia Rzeczypospolitej Polskiej lub Narodu Polskiego, o którym mowa w art. 53o i art. 53p ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2023 r. poz. 102)
- zażalenia na postanowienie sądu, którego przedmiotem jest odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwo-kata lub radcy prawnego lub ich odwołanie;
- zażalenia na postanowienie dotyczące wysokości opłaty albo wysokości wydatków;
- skargi na orzeczenie referendarza sądowego w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych;
- skargi na orzeczenie referendarza sądowego w przedmiocie odmowy ustanowienia adwokata lub radcy prawnego.
- wniosku, zażalenia i apelacji nieletniego w postępowaniu w sprawach nieletnich.
- wniosku uczestnika, który został zobowiązany do opuszczenia wspólnie zajmowa-nego mieszkania o zezwolenie na zabranie ze wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia przedmiotów osobistego użytku itp. oraz zażalenia na wydane przez Policję albo Żandarmerię Wojskową nakaz opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia i zakaz zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, zakaz zbliżania się do osoby doznają-cej przemocy domowej na wyrażoną w metrach odległość, zakaz kontaktowania się z osobą doznającą przemocy domowej lub zakaz wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, obiektu sportowego lub miejsca pracy, i przebywania na tym terenie.

- skargi na orzeczenie referendarza sądowego i zażalenia w elektronicznym postępowaniu upominawczym
- wniosku o doręczenie orzeczenia lub zarządzenia wraz z uzasadnieniem, jeżeli strona nie ma obowiązku uiszczenia opłaty od środka zaskarżenia.

Jeżeli chodzi zaś o kategorię zwolnień podmiotowych, to zgodnie z ustawą o kosztach sądowych w sprawach cywilnych nie mają obowiązku uiszczenia kosztów sądowych m.in.:

- strona dochodząca ustalenia ojcostwa lub macierzyństwa oraz roszczeń z tym związanych;
- strona dochodząca roszczeń alimentacyjnych oraz strona pozwana w sprawie o obniżenie alimentów;
- strona wnosząca o uznanie postanowień umownych za niedozwolone;
- pracownik wnoszący powództwo albo składający wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego, (z wyjątkiem sytuacji gdy wartość przedmiotu sporu przekracza 50 000 zł), lub strona wnosząca odwołanie do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych;
- kurator wyznaczony przez sąd orzekający lub sąd opiekuńczy dla danej sprawy;
- prokurator, Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta i Rzecznik Finansowy oraz Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców
- powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów w sprawach dotyczących praktyk ograniczających konkurencję oraz praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów;
- inspektor pracy oraz związki zawodowe w sprawach z zakresu prawa pracy;
- strona w sprawach związanych z ochroną zdrowia psychicznego;
- osoba ubezwłasnowolniona w sprawach o uchylenie lub zmianę ubezwłasnowolnienia;
- strona, która została zwolniona od kosztów sądowych przez sąd – w zakresie przyznanego jej zwolnienia;
- powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów w sprawach dotyczących ochrony indywidualnych interesów konsumenta;
- strona w sprawach dotyczących wypłat oraz zwrotu należności powstałych w wyniku realizacji przepisów z zakresu ochrony roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy;
- osoba doznająca przemocy domowej w sprawach z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej;

- osoba wnosząca pozew o przyznanie renty na podstawie przepisów art. 444 § 2 lub art. 446 § 2 kodeksu cywilnego lub występująca z żądaniem udzielenia zabezpieczenia takiego roszczenia;

We wszystkich wskazanych wyżej przypadkach za stronę zwolnioną od kosztów tym wydatki tymczasowo ponosi Skarb Państwa. Jedynie w przypadku wydatków kuratora koszty te tymczasowo ponosi strona, dla której kurator został ustanowiony, a gdyby to nie było możliwe – strona, która swym wnioskiem lub swą czynnością spowodowała ustanowienie kuratora. W toku postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wydatki ponosi Skarb Państwa.

Zwolnienie od kosztów sądowych na wniosek:

Omawiając zasady dotyczące zwolnienia z kosztów sądowych warto w sposób szczegółowy opisać zwolnienie od kosztów sądowych na wniosek samej strony. Instytucja ta skierowana jest do strony która złoży oświadczenie, że nie jest w stanie ponieść całości/części kosztów sądowych bez uszczerbku utrzymania siebie i rodziny lub ich poniesienie narazi ją na taki uszczerbek. Jak wskazano powyżej zwolnienie może być całościowe (obejmuje całość opłat jak i wydatków) lub częściowe (zwolnienie od poniesienia albo ułamkowej lub procentowej części kosztów sądowych, albo określonej ich kwoty, albo niektórych opłat lub wydatków). Strona częściowo zwolniona od kosztów sądowych obowiązana jest uiścić opłaty oraz ponieść wydatki w takiej wysokości, jaka nie jest objęta zwolnieniem przyznanym przez sąd

Do wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych powinno być dołączone oświadczenie obejmujące szczegółowe dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby ubiegającej się o zwolnienie od kosztów. Wzór oświadczenia można otrzymać w siedzibie każdego sądu powszechnego lub pobrać ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości czy stron internetowych poszczególnych sądów.

Wniosek o przyznanie zwolnienia od kosztów sądowych należy zgłosić na piśmie lub ustnie do protokołu w sądzie, w którym sprawa ma być wytoczona lub już się toczy. W razie złożenia wniosku ustnie do protokołu, oświadczenie, o stanie majątkowym, dochodach i źródłach utrzymania, może być złożone także do protokołu. Osoba fizyczna, która nie ma miejsca zamieszkania w siedzibie tego sądu, może złożyć wniosek o przyznanie zwolnienia od kosztów sądowych w sądzie rejonowym właściwym ze

względu na miejsce swego zamieszkania. Sąd przesyła niezwłocznie ten wniosek właściwemu sądowi.

W razie oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych strona nie może ponownie domagać się zwolnienia powołując się na te same okoliczności, które stanowiły uzasadnienie oddalonego wniosku. Ponowny wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych oparty na tych samych okolicznościach jest niedopuszczalny i pozostawia się go w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności.

Zwolnienie od kosztów sądowych nie zwalnia strony od obowiązku zwrotu kosztów procesu przeciwnikowi. Oznacza to że jeżeli nawet sąd zwolni stronę z ponoszenia kosztów postępowania takich jak opłata od pisma, zaliczka na opinię biegłego etc., to w przypadku przegranej strona może być zobowiązana do zwrotu kosztów wygrywającemu.

Sąd może zarządzić stosowne dochodzenie, jeżeli na podstawie okoliczności sprawy lub oświadczeń strony przeciwnej powziął wątpliwości co do rzeczywistego stanu majątkowego strony domagającej się zwolnienia od kosztów sądowych lub z niego korzystającej. Sąd cofa zwolnienie od kosztów sądowych, jeżeli okazało się, że okoliczności, na podstawie których je przyznano, nie istniały lub przestały istnieć. W obu wypadkach strona obowiązana jest uiścić wszystkie przepisane opłaty oraz zwrócić wydatki, jednakże w drugim wypadku sąd może obciążyć stronę tym obowiązkiem także częściowo, stosownie do zmiany, jaka nastąpiła w jej stosunkach. Stronę, która uzyskała zwolnienie od kosztów sądowych na podstawie świadomego podania nieprawdziwych okoliczności, sąd, cofając zwolnienie, skazuje również na grzywnę w wysokości do 1000 złotych. Osobę, która ponownie zgłosiła wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, świadomie podając nieprawdziwe okoliczności o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania, sąd, odrzucając wniosek, skazuje na grzywnę w wysokości do 2000 złotych

Co ważne zgłoszenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych oraz wniesienie środka odwoławczego od postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych nie wstrzymuje biegu toczącego się postępowania, chyba że chodzi o zwolnienie powoda od kosztów sądowych na skutek wniosku zgłoszonego w pozwie lub przed wytoczeniem powództwa.

Kosztami sądowymi, których strona nie miała obowiązku uiścić lub których nie miał obowiązku uiścić kurator albo prokurator, sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w

instancji obciąży przeciwnika, jeżeli istnieją do tego podstawy, przy odpowiednim zastosowaniu zasad obowiązujących przy zwrocie kosztów procesu.

Koszty nieobciążające przeciwnika sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji nakazuje ściągnąć z roszczenia zasądzonego na rzecz: strony, której czynność spowodowała ich powstanie; strony zastąpionej przez kuratora lub osoby, na której rzecz prokurator wytoczył powództwo lub zgłosił wniosek o wszczęcie postępowania. W przypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może odstąpić od przewidzianego obciążenia kosztami.. Roszczenie Skarbu Państwa o uiszczenie kosztów sądowych przedawnia się z upływem trzech lat, licząc od dnia, w którym nastąpiło prawomocne zakończenie sprawy.

Rozłożenie na raty/ umorzenie nieuiszczonych kosztów sądowych

Zapłata należności Skarbu Państwa z tytułu nieuiszczonych kosztów sądowych oraz grzywien orzeczonych w postępowaniu cywilnym, może być rozłożona na raty albo umorzona, jeżeli natychmiastowe ich ściągnięcie byłoby połączone z niewspółmiernymi trudnościami lub groziłoby dłużnikowi zbyt ciężkimi skutkami. Zapłata należności sądowych może być na wniosek dłużnika rozłożona na raty lub odroczone na okres do dwóch lat, a w wyjątkowych wypadkach na okres do trzech lat. Niezapłacenie którejkolwiek raty w terminie powoduje natychmiastową wymagalność pozostałej części należności. Rozłożenie na raty lub odroczenie terminu zapłaty może być cofnięte w razie stwierdzenia, że nie istnieją już okoliczności, które je uzasadniały.

Należności sądowe mogą być umorzone na wniosek dłużnika w całości albo w części, jeżeli wykazał on, że ze względu na swoją sytuację rodzinną, majątkową i wysokość dochodów nie jest w stanie ich uiścić, a ściągnięcie należności pociągnęłoby wyjątkowo ciężkie skutki dla niego lub jego rodziny. Do wniosku dłużnik powinien dołączyć oświadczenie, o stanie majątkowym, dochodach i źródłach utrzymania. Należności sądowe mogą być umorzone w całości albo w części z urzędu, jeżeli ich egzekucja okazała się bezskuteczna, a ponowne jej wszczęcie w późniejszym czasie byłoby bezcelowe. Wnioski o rozłożenie na raty lub umorzenie należności sądowych wnosi się do prezesa sądu właściwego do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji. Po rozpoznaniu wniosku o rozłożenie na raty lub umorzenie należności sądowych, albo w razie wystąpienia okoliczności dających podstawę do wszczęcia postępowania o umorzenie należności sądowych z urzędu, prezes sądu wydaje stosowne zarządzenie.

Sposób wnoszenia kosztów sądowych

W sprawach cywilnych opłaty sądowe uiszcza się w formie gotówkowej (w kasie sądu) bezgotówkowej na rachunek właściwego Sądu albo w formie wpłaty gotówkowej (w punktach Poczty Polskiej lub w dowolnym banku) oraz w formie e-znaków i opłaty sądowej bezgotówkowej we wpłatomacie znajdującym się w budynkach Sądów. Z uwagi na fakt że w ostatnim czasie kasy w wielu Sądach uległy likwidacji na rzecz wpłatomatów (obsługujących transakcje kartą płatniczą) w przypadku chęci wykonania wpłaty gotówkowej bezpośrednio w Sądzie należy wcześniej upewnić się o takiej możliwości. Przygotowując się do przygotowania wpłat sądowych warto wcześniej upewnić się np. na stronie internetowej danego sądu jaki numer konta jest właściwy gdyż inne rachunki przeznaczone są dla dochodów Skarbu Państwa(opłaty sądowe, wpisy, kary i grzywny a inne dla sum na zlecenie (wpisy na rzecz Rejestru Spadkowego, zaliczki wnoszone przez strony tytułem wynagrodzeń dla kuratorów, biegłych i tłumaczy):